

A KÖLTŐI KÉPTŐL A KÖLTŐI KÉPLETIG

/Avagy gondolatok a nyelvről a politika latrinájának ürügyén/ Nyelv? Irodalom? Nemzet? Kultúra?

Megannyi dzsungel, megannyi káosz. Szünni nem akaró bozótharcok a megtalálni vágyott, de eltűnt csontváz körül. Igen ám, csak hogy sehol másutt nincs hely az olyan atavisztikus figurák számára, mint akik itt összegyűltünk. Lélegzetvételnélküli terünk sincs máshol, hiába kapálódzunk. Úristen, mi mindent elmondtak már erről Felkent Sámánjaink! Kazinczy, Kölcsey, Vörösmarty, Ady, Szabó Deszö, Kosztolányi, Németh László, Illyés – napestig sorolhatnám. Micsoda heriokus küzdelem, mennyi falra hányt borsó...

Hunok, csodaszarvasfik, eltévedt-elkésett sumérvár magyarok! Patetikusan: véreim, honjaim, nemzettestvéreim! Bizáncot válasszuk vagy Rómát? Egy újabb kondásdiktatúrát, vagy inkább a multinácik szatócs rabszolga-Kánaánját? Mert világos, mint a vakablak, hogy milyen jövő rémlett föl annakidején Világosnál, s hogy a „Kiegyezés” nevű hajó süllyedt el velünk Trianonnál. Dickens-i szerepet kényszerített ránk a „művelt” Nyugat, a fagy- és éhhalálra ítélt karácsonyi árvagyerekét, végül megkoronáztak bennünket három H-val: Halmozottan Hátrányos Helyzetűnk be- és kiteljesedett 1944-45-ben, 1956-ban és 1989-90-ben. S mindez történt úgy, hogy sehol a környékünkön annyi zseniális Ezsaiás nem üvöltözte, jósolta meg a kikerülhetetlen végzetet, mint nálunk. Sajnálatos viszont, hogy szent turulmadarunk az évszázadok során a nemzeti mentalitást szimbolizáló sikekfajddá degradálódott. Pillanatnyilag mintha Moháctól Brüsszel felé kanyarogna girbe-görbe sztrádánk, de hogy valójában merre és hogyan, arra legfeljebb Pilinszky verse adhat választ: „Amerre a katonák a vereségben /Ahogyan a tenger az összetört szentségtartóban.”

Mit lehetne még ehhez hozzáfűzni?

Félő, hogy kevés épkezláb gondolat vergődhet ki mostani locsogásunk mocsarából, de ha már rászántuk magunkat, maradjunk a legegyszerűbb módszernél: induljunk el a kályhától. The stove is in the corner. Ime, a Babel új urainak nyelvén megszólaltatott mantra...

Én ellenben egy hajdani Birodalom /mely a

jelenleginek a mintája/ híresen-hírhedt kérdését citálom: - Quo vadis, Domine?

- Haza – hallom lelki füleimmel a mindenféle-fajta, rendű-rangú migráns és emigráns választát.

- Hát nem onnan jössz? – leplezem csodálkozásomat.

- Köcsög! A saját költődöt se ismered? Haza csak ott van, hol jog is van, s a jog az nincs sehol.

Igaz, habár az interpretálás kissé szabados. Ahol a pénz, ott a szokás. Vagy megszoksz, vagy tovább szoksz. Jobb ma egy tűzök, mint holnap egy verébfészeknyi haza a magasban.

Meg lehet-e mintázni ezt a frissen nyakunkba zúdított, globalizált életet a cinkosok összezagyvált szavaiból? Mi a haza? Van haza? Hol a haza? Ahol irhánkat mentve sodródhatunk az árral? Vagy valami más, amit már régesréggen betemettek, eldózeroltak, lebetonoztak? Vagy például az, amire 1956 októberében, novemberében gondolhattak a halállal szembenező kis rongyosok, a pesti srácok, akik világtörténelmet csináltak anélkül, hogy a markukat tartották volna? Mert vannak éjszakák, amelyek kicserélik az ember arcát, nevét, országát, sőt, még a halálát is, csak a haza nem változik, ez a szív mélyébe gyűrt, egészen soha fel nem tárható, teljesen soha meg nem közelíthető illúzió.

Húzz haza a vérbe! – förmed az egyik kocsmatöltelek a másikra. „Hazabeszél” – modják arra, aki a maga érdekeit bizonygatja. – „Hazaáruló volt” - ítéli meg sommásan az utókor a méltatlan politikust. „Meghalt a hazáért” – olvasható némelyik sírkövön. „De jó volna egy kis hazai!” – sóhajtozik az albérletben szűkölködő, éhező diák.

Ugyanaz a szó, de mennyire eltérő jelentéssel! Ámbár ez sem olyan döntő, mint az, hogy ki, milyen helyzetben, mikor, miféle lelkiállapotban és morállal emlegeti. Az értelmezések milliárd fényévre keringhetnek egymástól.

De végtére is maradjunk a nyelvnél, nehogy belepottyanjunk a politika latrinájába. Meg lehet-e mintázni az

ordítani való életet egymásra uszított, összecsőditett cinkosairól? A logika határán az aknákat telepítő nyelv, gyanútlan gondolatok zuhannak a szavak csapdáiba. Meredek falba kapaszkodó ujjak, véresre töredezett körmök. Nekilódulni, összeroskadni, kisimulni!

Artikulátlan sírással-gőgicsöléssel szakadsz a világba, hason-háton fekvő, ösztönösen kalimpálsz, röppenek a hónapok, csúszol-mászol érzelmeid pillanatnyi tárgya felé, változol, fejlődés, növekedés, elkapsz egy személyt jelölő főnevet, belemarkolsz egy időt érzékelhető igébe, hogy végre talpra állhass, és rövid totyorgás után kimondhasd az első mondatot alannyal és állítmánnyal. A kör bezárul: észre sem veszed, s tudsz már megnevezni, hasonlítani, viszonylatokat felállítani, emlékezni, azonosulni, különbséget tenni...

A nyelvvel a világ /család, iskola, társadalom/ a maga képeire formál, ami kísértetiesen hasonlít ahhoz, ahogyan ezt a folyamatot Peter Handke megírta a Kaspar-ban. /A darab főhőse, Caspar Hauser valóban létezett. 1828 pünkösdjén rejtélyes kamasz bukkant fel Nürnberg egyik kapujánál olyannyira elvadultan, hogy még beszélni sem tudott. Csak vizet és kenyeret fogadott el, talpáról hiányzott a természetes bőrkeményedés, s annyira vakította a fény, hogy állandóan hunyorgott. Minden jel arra utalt, hogy gyermekora óta rabságban tartották valamilyen elfalazott helyiségben vagy pincében, ahol senkivel sem érintkezhetett. A város örökbe fogadta, nevet adott neki, majd megpróbálták az akkori idők meglehetősen brutális pedagógiai módszereivel civilizált emberré nevelni. A jövevény tragikusan végezte, mert öt évvel később 1833-ban egy ismeretlen személy ledőfte, s Caspar három nappal a merénylet után behalt sérüléseibe. A nyomozás nem hozott eredményt, így nem csoda, ha az emberek arról suttogtak, hogy a fiú egy trónkövetelő dinasztia sarja, tehát valamilyen politikai cseleszövésnek lett az áldozata./

Handke interpretációjában Caspar sorsa költői parabola. Attól kezdve, hogy a fiú első értelmesen összefüggő mondatát kimondja /"Olyan vagyok, mint aki már egyszer létezett"/, rohamléptekkel fejlődik, s rövidesen gyanús hibátlansággal szajkózza a befogadó közösség erkölcsi sémáit, konvencióit. Lám, a nyelvi drill, az idomítás sikerült! És akkor bekövetkezik a „gyilkosan” ironikus fordulat: a közösség ezt a vakbuzgó, már-már túlzottan idomulni akaró lányt éppúgy kiveti magából – azaz megöli – mintha Caspar eleve a másik

lehetőséget választva, az első adandó alkalommal igyekezett volna megszökni a klisékből, a bornírt társadalmi dadogásból.

De meglehet-e szökni a klisékből, a dadogásból? És hová? Talán a süketnémák égi intézetébe? Van esély a széthazudott szavak ellenében beszélni? Mi értelme, hogy továbbra is a költészet mágikus erejéről fecsegjünk? Kitalálhat-e költő valamiféle varázslatot az egyre banálisabb, s az irodalmi divat által trónra emelt szöveggyártás ellen? Vajon nem gyötörték-e már a múlt századokban is hasonló kételyek az eredetiség és megújulás igényével startoló, kezdetben sült bolondként aposztrofált, s a legjobb esetben is csak pojácának nézett /lenézett/ poétákat? Hátha ez is közrejátszhatott hogy a zsenikben oly gyakran feltámadt és realizálódott a szópusztító vágy?

Megannyi kérdés – válasz nélkül.

A modernitás bajnokai közül jónéhányan porig akarták bombázni a nyelvet, hogy a romhalmazból valami eredetien új minőséget teremtsenek, de csak saját magukat égették fel, dúlták szét. Meg kellett valahol állni félúton, sőt néhány lépést még vissza is táncolni, hogy az eredeti tervből több-kevesebb szilánk drágakövé csiszoltasson. Rimbaud volt a nagy kivétel, a végleges hallgatás csak neki sikerült, miután elkészült totális összefoglalásával, az Egy évad a pokolban – nal, hogy aztán leszámoljon a líráról vallott eszményével, addigi önmagával, s a végén fizikailag is elroncsolódjon az abesszíniai kufárkodásban.

Ahogy a táborűz fénye vonzza a rovarokat, úgy repülnek a perzselő örvénybe azóta is az újabb kísérletezők. Reménykednek valamiféle abszurd igazságban, hogy talán mégis lehetsége a szavak ellenében írni és beszélni...

Az egyik érvényes válasz kétségtelenül Rimbaud-é, aki kamaszfejjel hátat fordított az „életműként” aposztrofált folyamatos fecsegésáradatnak, a grafomániának. A másik válasz vadonatúj: a Kollektív Agyhalál, a számítógép képemyőjének virtuális valósága. Mint hajdan a Vezuv Pompejít, alighanem az Internet fogja maga alá temetni a nyelvet, de kérdés, hogy lesznek-e a távolabbi jövőben régészek, akik majd kiássák a szavak hulláinak üreges lenyomatait az üledék alól.

A szédületes technikai fejlődés ellenére még mindig a tér és az idő foglyai vagyunk. Ebben a ketrecben azonban már meg vannak számlálva a

wittgensteini tétel percei, vagyis hogy nyelved határai egyúttal világod határait is jelentik. Mindazonáltal az emberi lét kozmikus értelemben még sokáig csupán erre a négydimenziós, állandó ébrenlétre, a fennmaradásért és a fennmaradásból eredő csóddal folytatott harcra korlátozódik, és egyelőre csak álmodozhatunk az univerzum meghódításáról. Éppen ezért miért kellene csödtömegetté titkolni a szavakat, szétfecsegni az eszme csöndjét? Mi értelme volna menekülés közben az útkeresztveződésnél a zsákutcát választani, ha állig felfegyverkezve loholnak nyomodban üldözőid?

Hát akkor talán reménykedjünk abban, hogy a tudat...

A tudat? Minél mélyebbre hatolsz a szubatomikus és szupergalaktikus ismeretlenbe, annál inkább kényszerülsz elfogadni a lehetetlent, mert immár a kvantumfizikára és a relativitáselméletre alapozott világképed is megingott. Kezdjük Oppenheimer véleményével: „Ha azt kérdezik, hogy változik-e az elektron helyzete, azt kell válaszolnom, hogy nem. Akkor ezek szerint mozdulatlan az elektron? Nem!” Heisenberg kijelentette, hogy az atomok nem hasonlíthatók a tárgyi világ dolgaihoz, még kevésbé dolgok az elektronok, amelyek az atomok héját képezik mivel nem írhatóak körül egyértelműen sem a hely, sem a sebesség, sem a méret, sem az energia alapján. „Ha az atomok színvonalára kerülünk, megszűnik a tér és az idő objektív világa. Az elméleti fizika szimbólumai soha sem a tényekre, legfeljebb, sőt, csakis a lehetőségekre utalnak!” – állította a Nobel-díjas fizikus.

A szavakkal megfogalmazhatatlan világ dühíti, lázadásra készíti a költőt. „Egyszerre kell mindent megtagadni: a világot, az értelmet, az eget, a gondviselést!” – kiált fel Roger Callois A költészet packázásai című kötetében.

A kötelezően „személyiség”-nek tekintendő /vagy inkább csúfolt?!/ egyed számára az egyensúly a legfontosabb: az átkelés a torokba simuló sivatag és a közvetlen veszély lázrózsái közt. Számokkal jelöl a kor, s mint fékezhetetlen áradás csap fel medréből a fogyasztás igénye, mely a régi falvédők és háziáldások színvonalát százszorosan alulmúló tévéreklámokba burkolja a célt. Számok és számok! Noha igaz, a számok és képletek sejtetik az emberrel azt is, hogy egész világát sejtések, rébuszok veszik körül, melyekhez képest bármiféle fejlődésről, evolúcióról vallott nézet kísértethistória vagy anekdota csupán, a logika

pedig csak manőver: az éppen soros ideológia vagy profitorientált világkép ex cathedra kinyilatkoztatásának eszköze, módszere.

A számok pontosak – hamiskártyás a nyelv.

De miért ne lehetne átgyúrni, felfrissíteni, megacélozni a betűk izmait, s a nyár karcsú dalával gyógyítani az elvizenyősödött mondanivalóba tokozódott inakat?

Te író, te költő, ha legalább néha vállalnád, hogy a manapság oly divatos köldöknéző meditáció /képmutatásod, önzésed steril lelki gyakorlatod/ során a lehetetlen lehetőségei után is kutass, akkor egyszerre csak pusztá küszöbvé válna a nyelv: átléphetnél és visszaléphetnél. Nem volnának többé falak és kapuk. Nem kellene játszadoznod a gondolattal, hogy leöldösd a képzeleted teremtette város ismeretlen nevű lakóit csupán azért, hogy dallammá válhass szájukon, rémálommá pillájukon.

És inentől kezdve már csak a költőket szólítom meg, mert a próza sohasem volt és sohasem lesz olyan időálló, sajnós, mint a vers, ugyanis mindig a mulandósággal kacérkodik, és jobban kiszolgáltatja magát a jelennek. Tehát akit illet: foglald költői képletbe az ellentmondások totalitását, s akkor nem kell kiherélni vagy megbecsteleníteni a szavakat, csak megkeresni és kiválogatni közülük a feladat méltóságához, hitelességéhez illőeket, s a makró- és mikrovilág abszurd logikájához igazítani őket, adott esetben akár a nyelv logikája ellenében.

A költői képlet olyan, mint a precíziós műszer. Segítségével kalandra indulhat a szellem akár a metafizikus, akár a dologi létbe, hogy aztán visszatérjen saját világához a zsákmánnyal, a kihásított evidenciákkal. A költői képlet alapvető elemei a költői képek, melyek úgyszólván maguktól, automatikusan illeszkednek egymáshoz, hogy feszesre húzzák, tökéletessé kerekítsék egymást. Ami pedig a végeredményt illeti, az talán a legtökéletesebb geometriai alakzathoz, a gömbhöz hasonlítható, mely rendszerében /formájában, felépítésében/ alig, legfeljebb mértékében különbözik az univerzum teljességétől.

A költői képek a költői képlet legkisebb önálló egységei. Bármennyit bibelődjünk is a szavakkal, bármilyen gondossággal kóstolgassuk, válogassuk is őket, tudnunk kell, hogy csak a képleten belül nyerhetik el a vers által felragyogtatott többértelműségüket. Az ihlet bekapcsolta intuíció egymás után robbantja fel a teremtő képzelet-

ben a költői képeket, s így érzékelteti a totalitást. Ezek a képek egymásnak rendelt ellenfelek, nem is élhetnek másként, csak egymással halálos szorításban. A vers írja a költőt, a tudat csupán kontroll, jelzi, ha nagy a melléfogás. „Írok, mielőtt tudnám, mit fogok írni. Azért írok, hogy költeményem segítségével megtudjam: ki vagyok én és mi a világ... Tudni kell róla, hogy parancsoló erejű, heves feszültségű, ellenállhatatlan, olyasmi, mint a szerelmi gerjedelem vagy a halál közelsége” – vélekedik erről az abszurdításig egyszerű, s mégis bonyolult folyamatról Alain Bosquet.

A költő tehát egyszerre csak szembe találja magát egy benső áramlással, mely a versből fakad, a vers meg öbelöle, ám mindenféleképpen a vers szüli a költőt. Ok-okozat felcserélődik, visszahat, összeforr, egymásba gabalyodik, mint az örökkévalóságot szimbolizáló ábrán a kígyófej és a kígyófarok. A költő agyában felszikkraznak a képek, csak az a kérdés, hogy a szavak sziporkaáradatából mit engedhet át magán a költemény.

Valójában mi is ez a „költői képlet”-nek nevezett torzszülött? Üres zacskó, melyen átfúj a szél? Adjunk végre pontos definíciót!

A költői képlet több költői képből építkező totalitás. Keletkezése talán esetleges, végeredményét tekintve azonban állandó evidencia. Emberre nyitott ajtó, mert általa teret kap visszhangod madártávlata. A költői képlet bármikor átsegíthet téged a jövőbe anélkül, hogy virtuálisan kábítana, s valamiféle mesterségesen kiagyalt, elbutuláshoz vezető életmodellel traktálna. Némi túlzással azt is feltételezhetjük, hogy a számunkra egyelőre még elérhetetlen, de matematikailag igazolt ötödik /sőt további/ dimenzióban is érvényes, mert érzékelhető emberközelségbe hozza az igazság roppant boltívét. Azért utánozhatatlanul egyedi és megismételhetetlen ez a konstrukció, mert átélhetővé teszi az univerzum boltívszerű feszülését, tágulását, szétrobbanását – a lüktetést. Nem is annyira lényege, hanem anyaga a szó. Olyan varázsszükszék, melyet soha nem igazhatnak le teljesen a nyelv törvényei. Természetesen senki nem tagadja, hogy a nyelvből születik, s a nyelv szabályai éltetik, ugyanúgy, ahogy a testet is behálózzák az erek, ám egyúttal a nyelv fölött is áll. Egyszerre van kívül és belül. Ellentmondásosságát vállalva hirdeti, hogy te vagy a világ közepe, mert általa részesülsz az EGÉSZ megismerésében. A költői képlet a szavakkal elérhető legnagyobb pontosság, abszolút jelenlét a jelenségek-

ben és a jelenségek mögött. Legfőbb erénye, hogy segítségével kijátszható a hamiskartyás nyelv.

Vegyünk egy példát André Frénaud-tól:

Requiescat

A lét halála a halál halála.

Utolsó átmenet és némaság.

A semmi két ajka közt

gyorsan lenyelt csipetnyi zaj.

/Nemes Nagy Ágnes fordítása/

A lét halálának, vagyis a nemlétnek érzelmeiktől mentes, hideg pontossággal megfogalmazott, elvont definíciója inkább egy filozófiai esszé élére kívánkozna, miközben elrövidíti ennek az epigramma rövidségű, tömörségű költői képletnek a felét. Kétség támad bennünk, hogyan tudja a hátralévő két sorban kivágni magát a költő, hogyan tudja időtlen lebegésbe emelni /verssé lényegíteni/ a képlet első felének száraz, tényszerű megállapításait. A befejező két sor azonban feloldja kétségeinket.

A három metaforából álló képlet harmadik eleme érzékelhetővé, testivé varázsolja az „átmenet”-et a „némaság”-ba úgy, hogy egy látszólag elhanyagolható állapotra szűkíti a határt: az utolsó lélegzetvétel pillanatára. Ez a töredékidő az ezt megelőző egész élet súlyához képest elhanyagolhatóan korlátozott tartamú és rendkívül esetleges, hiszen akár egy másodperccel előbb vagy később is bekövetkezhet. És mégis ez a döntő! Miért? Mert a lehetetlen megvalósulásának /a legnagyobb csodának/ az utolsó esélye. Innentől kezdve ugyanis nincs tovább. Nincs többé remény az életre, s nincs többé remény a halhatatlanság illúziójára. Kizárólag ez az a mozzanat /mármint az utolsó sóhaj/, amelyik szinkronban áll az elmúlás pillanatával, s amelyet a lét könnyörtelen torkában a durván, profánul hangzó „zaj” szóval dug le a költő, hátha így esetlegessé litániázhatja a csak látszólag esetleges kikerülhetlent.

A költői képlet olyan tűszúrásos mintavétel, mellyel a totalitást csapolod meg. Nincs ennél pontosabb módszer kozmikus jelenlét érzéki és intellektuális kitapogatására. Arra szolgál, hogy gyógyítson. Minden a kitalálójától, a költőtől függ, kezdve azzal: alkalmas-e a találmány a beavatkozásra, s folytatva azzal: ki, mikor és hová hatol be vele. Ha képlet működik, akkor a „döfés” nyomán akár többféle jelenségsorozat is előbuggyanhat ugyanannál a „páciens”-nél, de mindegyik érvényes, mert ugyanazt az evidenciát hordozza.

A születőben lévő /vagy a műszaki leírások primitív

kifejezését használva: „ az összeszerelés alatt álló”/ képletben millió és millió lehetőség közül mindig csupán egyetlen kép, az a bizonyos meghatározott X illeszthető ahhoz a bizonyos egyedüli Y-hoz, meg az egyetlenegy Z-hez, és így tovább. Értelmetlen volna bármelyiküket is felcserélni vagy behelyettesíteni a variációk valamelyikével, ugyanúgy, ahogy Einstein képletében $E = m \cdot c^2$ sem lehet a sebesség helyébe az időt, a matéria helyébe a távolságot hazudni. A költő keresi a képeket, hogy megalkossa időtlenül érvényes képleteit.

A metaforában, azaz az elemi képlet részecskéjében végre értelmet nyernek a részecske részecskéi: a szavak is. /Ne feledjük, a végtelen is a végtelenségig osztható, nem csak a véges!/ A költői kép mindig valamiféle jelenséget birtokol, méghozzá olyan módon és mértékben, amennyire ez a jelenség egyáltalában létezhet a költő és az általa megcélzott világ számára.

De a metaforának még ennél is többet kell sugároznia: a jelenséggel történő egyévalást, mely a konvencionális jelenségtartalmakhoz képest túllépést, kitágulást, átlényegülést eredményez. A költői kép csak akkor maradhat a költői képlet elemi részecskéje, ha a segítségével megidézett, birtokolt, átváltoztatott jelenség a legtisztábban, legteljesebben talál vissza önmögén lényegéhez.

Igen ám, de az ezredvég és az új ezredelő az irreverzibilitás pecsétjét nyomta rá az összes eddig értéknek hitt kacatra: a kultúrára, a morálra, a társadalomra, s az úgynevezett „józan ész”-re, mely utólag mindig örültségnek nyilvánítatik. Nyakunkon a nano-világ, s aztán a következményeiben még felmérhetetlen, információs világháló, mely a kaméleonizmust emeli oltáriszentséggé a gondolkodás és a kreativitás egyre sivárabb, lepusztultabb templomában. Bármilyen átalakítható bármi mássá; eszmék, tárgyak, korok sőt még az emberek is összekeverhetők akármilyen, tetszés szerinti zatyulékká. A tudomány közben leállíthatatlanul száguld, ám minél mélyebben hatol a részletekbe, annál kevesebbet markol. A nagy hal helyett csak nejlonzacszó-foszlányok tapadnak a háló aljához.

Kitágul a szó: „határtalan”. Elködösül a szó: „valóság”. Létező világunk körül érzékelhetetlen tömeg lapul anyag nélkül, sebesség nélkül, energia nélkül, minden nélkül: az elemi részecskék világa, de ugyanígy elérhetetlenek a gigászok is: a szupernóvák, a csillagködök, a galaxisok, a kvazárok. A neutrínó olyan

elemi részecske, melynek nincs anyaga, tömege, elektromos töltése, mágneses mezeje, s a mellette röpködő másfajta elemi részecskék mágneses, elektromos erőtere sem vonzza vagy taszítja el. A világűrben érkező neutrínók úgy suhannak át a földön, s a testünkön, mint a Semmin – a fény sebességével. A matematika már jóval előbb jelezte létezésüket, mielőtt még ciklotron segítségével felfedezték volna őket. Feynman szerint a neutrínók szabadon mozognak térben és időben, olyan elektronok, melyek visszafelé utaznak a múltba. Hamlet a helsingőri vár fokáról kiröppen a negatív időbe: ha előre löki a teret, ráborul az űr. Mit számít már a „lenni vagy nem lenni” primitív problémája!

Lélegzetelállítóan izgalmas ez a láthatatlan, érzékelhetetlen, negatív létezés. A fotonok, mint a fény testecskéi, a semmiből a semmibe utazó neutrínók, az elektron, amelyik nem mozdul és nem mozdulatlan, de még az atomok is, amelyekről Bertrand Russel azt állította, hogy tán teljes egészükben abból a sugárzásból állnak, mely belőlük áramlik... De mi az, hogy „belőlük”? Mi az, amiből a sugárzás árad?

Így lesz álmunk örökös ébrenlét. Az az imént emlegetett négydimenziós ébrenlét, melyben rémálmaink foglyaiként mérgezzük a levegőt, a talajt, a vizet, kipusztítunk mindent, végül saját magunkat is felzabáljuk, mint a Beatles-filmben, A sárga tengeralattjáróban szereplő, tölcsérfejű emberke. Egyre szennyesebb árként hömpölyög a túlnépesedett emberiség, s akár a moslék, ömlik az élet a Danaidák hordójába, onnan pedig tovább az értelmetlen halál, a földalatti horog felé. Ahogy megszülettünk, rögtön a rettegést szívjuk magunkba az anyatejjel, s ahogy növekszünk, kibelegzük genezisünket.

Mi hiányzik belőlünk, hogy végre elüvölsük magunkat: „NEM!”? Mi szilárdíthatná az oszlopfőt, ha inog a fundamentum? Mint fájdalmas nyilhegyek, suhannak át agyunkon a fényévmilliók, de ki ajzza a húrt, mi a vesszőkre kötött üzenet? Csupán az ebéd utáni cigaretta bizonyosság, s két szippantás közt az automata fogvacogás.

Akkor hát miért éppen a szavak térdeljék ki a hazafelé vezető utat? A logika határán az aknákat telepítő nyelv...

Vagy mégsem?

A tudat a számok segítségével már áttörte a nyelvi korlátokat, új dimenziókat fedezett fel, magát a jövőt is átdimenzionálta olyannyira, hogy az emberiség

történelme, összes hozadékával: életmóddal, kultúrával, a háborúkkal, eszmékkel, a gondolkodással immár az abszolút befejezett múltat, a kőkorszakot /ami a mentalitást tekintve nagyban tart még most is!/ szimbolizálja. Csakhogy ez a számoktól felmagasztosuló tudat digitális mocsárba fogja hajszolni a fantáziát, s az egyéniség, az eredetiség úgy koszik majd le a személyről, mint valami agyonnyűtt rongy. A szellem, a lélek elvetél ebben az abszolút műviségben, melyhez képest Madách, Huxley vagy Orwell futurológiája leányregénybe illő rózsaszínű ábrándozás.

Ne a nyelvet hibáztassuk érte! Vagy ne csak a nyelvet...

A költők kihálófélben lévő hüllők, lábasfejűek. Az ugrifüles ifjancok pedig gátlástalanul robognak az „információs sztrádán” a szeméthegek felé, s még alanyiságnak is alig nevezhető exhibicionizmusukat maszatolják az internetes képernyőre vers ürügyén. Made in Postmodern. Ám a villódzás vége karambol – a teljes érdektelenség.

Vajon melyik cybervilágbeli dudás vállalja majd a pokoljárást? És ami még fontosab: kímászható-e valaha a kaméleonizmus digitális mocsarából?

Talán. Aligha. Esetleg.

Jézus azt mondta, nincs oly titok, mely nyilvánvalóvá ne lenne, s nincs olyan dolog, mely világosságra ne jönne. E mélyértelmű bölcsesség egyik lehetséges megfejtése, hogy a kromoszómák rózsafüzéreiben legalább annyi világosság szunnyad, mint amennyi

sötétség. Bár tegyük mindjárt hozzá: ma már ez sem biztos. Még néhány év, és a génmanipuláció, a klónozás se lesz bonyolultabb a gyufaszál meggyújtásánál.

Miközben egyre hályogosabb szemmel bámul ránk a valóság, az odakinti káosz sötétje hirtelen felszikkázik, fény villan a valaha „költő”-ként emlegetett őshüllőben. Legalábbis ne tartsuk teljességgel alkalmazhatatlannak e kihálásra ítélt lény egyik-másik példányát, aki a képtelenség pontos képeiből alkotott képletekkel tornázza magát előre: nekilódul, összeroskad, kisimul, hogy aztán újra kezdje. Meredek falba kapaszkodó ujjak, véresre töredezett körmök. Minél kiszolgáltatottabbak vagyunk a nálunk hatalmasabb erőknek, annál inkább felébred bennünk a kíváncsiság kiszolgáltatottságunk iránt. Elég, ha a kíváncsiságot sikerül lefordítani, nyelvi eszközökkel képpé, majd képletté transzponálni, s akkor már nem birtokolnak bennünket maradéktalanul félelmeink, szorongásaink. Kívül az újmódi „virtuális” nyelv állandóan változó, handabandázó terrorja, a lét mindennapos körforgása, mely felhajtja és összemorzsolja a költőt, belül a bakugrásokkal védekező evidencia: a költészet, vagyis a kozmosszal folytatható egyedüli párbeszéd, a nyelv valódi forradalma, mely az időtlenség barikádja mögül lövöldözi világítórakétáit. Nincs győztes, csak eltakarítandó romok és imitt-amott egy-egy épségben maradt bálvány, mely Janus-arccal, némán hirdeti, hogy ma tegnap volt, s holnapután tegnapelőtt...

